

SAKE | EKONOMIESE VOORUITSKATTING

Vooruitskatting maak onsekerheid minder

Publikasie: USB Agenda

Datum: April 2014

Die finansiële wêreld verwag dat ekonomiese vooruitskatters hulle veilig moet hou. Hoewel ekonomiese vooruitskatting nooit 'n juiste wetenskap sal wees nie, is dit nuttig vir besluitnemers, ontleders en gewone mense om die wêreld waarin ons leef beter te verstaan. Maar wat van daardie veranderlikes wat vooruitskatters nie raaksien nie? Jaco Leuvennink het met twee kenners gesels.

Dit gaan oor menslike gedrag

Die ekonomiese toekoms gaan oor môre se menslike gedrag – soos besluite, aksies, planne, verwagtinge, motiverings en voorkeure. Nie een van hierdie is maklik om te kwantifiseer nie en ongeag voortdurende navorsing en 'n oorvloed literatuur oor die sakesiklus sal die vooruitskatting van 'n bloeitydperk of resessie altyd 'n bietjie soos 'n meningspeiling wees.

Ekonomie gebruik dus veronderstellings wat sakemense en beleggers frustreer omdat hulle sekerheid as grondslag vir hul planne en strategieë soek. Ekonomie stem nooit saam nie en wanneer hulle gedwing word om 'n voorspelling te maak, is hulle gewoonlik meer verkeerd as reg. Die voormalige Amerikaanse president Ronald Reagan het glo een keer gesê daar moet 'n Trivial Pursuit-speletjie vir ekonomie wees met 100 vrae en 3 000 antwoorde.

Prof Eon Smit, professor in Sakevooruitskatting, Afgeleide Instrumente en Besluitontleding by die USB, sê een van die belangrikste lesse wat hy uit meer as 20 jaar as beoordelaar vir Sake24 se Ekoonoom van die Jaar-kompetisie geleer het, is dat die meeste deelnemende ekonome mettertyd tot die vermindering van onsekerheid bydra en só help om die bestuur van sake en die ekonomie te verbeter.

Prof Smit sê die formaat van die Ekoonoom van die Jaar-kompetisie is uniek omdat dit probeer om die kollektiewe wysheid en insigte van die voorste ekonomiese vooruitskatters in die land in 'n oorkoepelende konsensus-vooruitskatting saam te vat. Hierdie vooruitskatting word op die 12 belangrikste ekonomiese veranderlikes gegrond. Sommige veranderlikes het betrekking op ekonomiese groei, terwyl ander betrekking het op wisselkoerse, die lopenderekingsaldo, metaal- en goudpryse en verskeie rentekoerse. Die eerste stel vooruitskattings word gewoonlik in Februarie saamgestel en word dan elke maand hersien tot jaareinde. Die wenner is die vooruitskatter wat die beste oor die langste tydhorison kon antisipeer.

Daar is nie 'n kitsantwoord vir alles nie

“Ons weet nie watter vooruitskattingshulpbronne die deelnemers gebruik nie, maar dit kan strek van formele ekonometriele modelle met syfers of vergelykings wat al die belangrikste veranderlikes en skakelings in die ekonomie beskryf tot eenvoudige kwalitatiewe oordele wat op ‘die agterkant van sigaretboksies’ gemaak is. Daar is geen bewyse dat een benadering, vooruitskatter, maatskappy of organisasie deurlopend hoogstaande vooruitskattings lewer nie.

“Sekere individue het die gesogte toekenning al meer as een keer gewen, maar dit is steeds onmoontlik om te voorspel wie die beste vooruitskatter in 'n spesifieke jaar gaan wees. Daarom is die konsensus-vooruitskatting 'n baie aanloklike meganisme om uit gesamentlike kundigheid te leer. Die konsensus-vooruitskatting kom met 'n

standaardafwyking wat aan die eindgebruiker 'n aanduiding gee van die verspreiding in die waardes van al die vooruitskatters. Hierdie afwykings krimp gewoonlik soos die jaar nader aan die oomblik van waarheid kom,” sê prof Smit.

Hy het geen rede om te glo dat vooruitskatters vandag meer akkuraat is as twee dekades gelede nie. “Die wêreld is steeds vol verrassings en vooruitskatters is onsettend afhanklik van 'n verskeidenheid veronderstellings, wat verkeerd kan wees. Die waarde van 'n vooruitskatter kan nie op grond van 'n enkele fout of eenmalige sukses bepaal word nie, maar slegs met tyd en die mate waarin hy of sy bygedra het om onsekerheid te verminder om só die besluitnemer se aansien te red.”

Die moontlikheid van verskillende uitkomst

Prof André Roux, ekonoom, professor in Bestuursekonomie by die USB en direkteur van die Instituut vir Toekomstnavorsing by die Universiteit Stellenbosch, erken dat ekonome streng gesproke nie die toekoms kan voorspel nie. “Wat ons kan en moet probeer is om vooruitskattings te maak wat 'n verskeidenheid moontlike uitkomst dek. Maar daar word van ekonome verwag om voorspellings te maak – verklarings oor 'n spesifieke uitkomst of gebeurtenis wat nog nie waargeneem is nie.

“Syfers en statistiek is in voorspoed en teenspoed die barometers wat vir ons sê wat die ekonomie doen en wat dit beoog om te doen. Hierdie aanwysers verskaf die agtergrond wat uiteindelik korporatiewe verdienste, rentekoerse, inflasie en die wisselkoers beïnvloed. Regerings, sakeondernemings en verbruikers het makro-ekonomiese vooruitskattings nodig om gepaste strategieë te bedink. En hoe groter die onsekerheid en onrustigheid, hoe groter is die aanvraag na sekerheid en akkuraatheid in vooruitskattings. Niemand wil hoor van die groot onsekerhede wat sal bepaal hoe die ekonomie oor 'n jaar sal lyk nie. In plaas daarvan wil hulle syfers hê, verkieslik met desimale punte en presiese tydlyne!”

Mense beskuldig dikwels ekonome daarvan dat hulle die draers van slegte nuus is. Politici hou nie daarvan om te hoor dat hul planne gaan nie werk nie, dat hulle nie hul brood aan albei kante gebotter kan kry nie, of dat niks sonder bybedoelings gedoen word nie. Is dit dalk 'n faktor in die skynbare gebrek aan sukses om resessies te voorspel? Of waarom begrotings nie op afnemende ekonomieë gegrond word nie hoewel resessies wel plaasvind en 'n verwoestende uitwerking op tekorte kan hê?

'n Opname onder ekonome in Desember 2007 het gewys dat hulle as 'n groep geglo het dat die Amerikaanse ekonomie in 2008 met 2.2% sou groei. Dit het in werklikheid reeds in Desember 2007 begin afneem. Dieselfde het in 1929 gebeur toe Harvard se Ekonomiese Vereniging verklaar het dat die moontlikheid van 'n depressie “buite die bereik van waarskynlikheid” was. Oeps!

Prof Roux sê die aannames wat in vooruitskattings en ekonomiese modelle gebruik word beteken dat slegs een moontlike realisering van die toekoms in ag geneem word terwyl beduidende veranderinge in die vooruitskattings-tydperk buite rekening gelaat word. “Die vernaamste rede vir swak voorspelling is nie 'n swak ekonomie of swak modelvorming nie; dit is die onvoorspelbaarheid van veranderinge in die inhoud van die menslike verstand.”

Die mag van onverwagse veranderlikes

Prof Roux sê: “Ons kan die plaaslike uitwerking van 'n spesifieke soort gedrag met relatiewe sekerheid modelleer en met selfvertroue sê dat belasting, subsidies of tariewe ondoeltreffend is; of dat 'n toename in aanvraag op kort termyn tot hoër pryse sal lei. Maar ons kan nie vir seker weet watter ander veranderlikes kan bykom nie en hoe dit die model gaan beïnvloed nie.”

Prof Roux hou van die Oxford Universiteit se prof David Hendry wat die punt aan die hand van ruimte-tegnologie illustreer: “Daar word voorspel dat 'n vuurpyl op pad maan toe op 'n spesifieke tyd en punt by sy bestemming sal uitkom, en dit gebeur gewoonlik. Maar as dit deur 'n verskietende ster getref word en van koers af gestamp of vernietig word, is die vooruitskatting heeltemal verkeerd. Dit is sekerlik nie as gevolg van swak ingenieurswese of 'n swak vooruitskattingsmodel nie, en dit verklaar beslis nie Newton se swaartekragteorie as ongeldig nie. Net so was die ekonome se onvermoë om die 2008/09-ineenstorting te voorspel 'n voortvloeiende

van die onverwagse krag van die reaksie van huishoudings, sakeondernemings en regerings op globale onewewigtigheid.”

Verstaan wat die verwagtinge is

Smit sê die Ekonoom van die Jaar-kompetisie se vooruitskattings wat oor die jare gepubliseer is, word gereeld deur regeringsinstansies en sakepraktisyns geraadpleeg. Die data dien ook as onderbou vir ’n aantal akademiese studies waarvan sommige op die akkuraatheid van vooruitskatting fokus. Ander probeer op ’n meer wesenlike wyse verstaan hoe verwagtinge oor die toekoms gevorm word en hoe dit aangepas word soos nuwe inligting beskikbaar raak.

Maar ná meer as 20 jaar se ontleding van vooruitskattings sê Smit is die woorde van die ontslape professor Attie de Vries steeds waar: “In die vooruitskattingsbesigheid moet jy nooit toelaat dat ’n tydelike mate van sukses na jou kop toe gaan nie – jou ondergang is net om die draai.”

Vooruitskatting en die rand

’n Treffende voorbeeld van die gevare van ekonomiese vooruitskatting is die uiterste onbestendigheid van die rand, wat volgens prof André Roux waarskynlik ’n groter bekommernis is as die huidige swak posisie of absolute vlak op enige gegewe oomblik. “Die rand se wisselkoers hang grotendeels van die netto finansiële invloed af. Omdat Suid-Afrika ’n land met ’n begrotingstekort is – d.w.s. ’n land wat bo sy inkomste leef met meer besteding as produksie, meer invoer as uitvoer, meer uitgawes as belasbare inkomste en meer beleggings as besparings – het ons dringend buitelandse invloed (investering) nodig, en dit is waarom ons so uitgelewer is aan internasionale sentiment.”

Maar daar is talle veranderlikes wat sentiment beïnvloed, en dit maak die voorspelling van die wisselkoers gevaarlik. Teleurstellende groei, arbeidsgeskille, hoë arbeidskoste, toenemende inflasie, die bogenoemde begrotingstekorte en eksterne faktore, infrastrukturele agterstand en onsekerheid oor beleid dra by tot ’n swak rand.

Volgens prof Roux kan sakeondernemings (invoerders) termyndekking teen ’n swakker rand uitneem, maar die rand kan weer versterk wanneer daar weer vertroue in beleggingsopbrengste en die “hantering” van beleggingsopbrengste is. Hy waarsku dat die swakker rand nie beskou moet word as ’n manier om ons internasionale mededingendheid (uitvoer) te versterk nie, want dit kan beteken dat wesenlike probleme geïgnoreer word en nie reggestel word nie.